

convicció que la via més influent en aqueix desplegament de sentit és la que li obrí el parlar dels militars romans. Aquell exèrcit clavava i obrava CIPPOS a terra per entrebancar o deturar l'avenç dels enemics, com es veu ja fins i tot en les memòries de Cèsar (B. G. VIII, 73.4, i cf. Heraeus, ALLG XII, 255-80); i ben aviat trobem aqueix mot en molts escrits militars de baix nivell literari, aplicat a tota mena de mitjans usats per retardar la marxa de tropes (sots i clotetes, lligades, barreres); en Gregori de Tours és ja l'instrument de tortura que empresona les cuixes, bastant a la manera d'aqueixos clots on s'hi encastaven els peus, «illud in quo pedes reorum constringuntur» llegim en les glosses d'Osbern; i per damunt de tot ha estat l'objecte dur o vegetal que emergeix de terra, el que ha resultat fèrtil en el desplegament del lèxic romànic: el nom castellà de la soca, el català del cep de vinya, els frèvols bolets d'una banda, però també la dura culata d'un fusell o la carrosseria d'un canó d'artillers: l'encep.

Des del sentit militar es va passar a 'parany o trampa on una bèstia empaitada s'agafa de potes' i a l'instrument comparable que enclou o turmenta una persona, sentit en el qual ja el trobem en les gloses dels Panormia (cf. ALLG XII, 261) i en algun autor merovingi (FEW II, 694a). Aquestes dues accs. avui han quedat sobretot en castellà i portuguès, però s'han trobat així mateix en altres llengües romàniques, i en particular el mossàrab *épp* «cepo, prisión» (PALC.) i el català: «féu metre Sen Pere en un cep mot estret», *VidesR*, f° 122r1, n. 3 (traduint ll. *carcere*); «que tot mariner o ballester --- si contrastava irosament --- meten en un cep, e tenir-lo, tro que aquell hagen en senyoria del loch on ('UNDE') serà lo patró, e aquell meten en poder del ordinari del senyor Rey», *Consolat* (ed. Pardessus, p. 203); «les dites presó, cadenes, grillons e sep», doc. de c. 1578 que llegeix en la documentació del Castell a l'ajuntament de Benissa (1963); no sempre ho podem distingir bé del costell on exposaven el pres a la ignomínia pública, espècie de casaca de fusta que empresonava i castigava alhora: «la epidermis --- per sobrat treball, calor, fret, presó, sep, grillons o altre accident se lleva», «DE LA PRESÓ --- cep: catasta, nervus», OPou (*ThPu.*, 275, 18); «de cada pres <que> posaran al sep o a la presó, 5 sous de entrada», doc. de 1708 (Dan. Recasens, *Secuita*, 45); a la *Cova del sèp* a l'Alt Maestrat (Ares, 1961), es veu que bandolers o lladres tingueren algú agafat en l'horrible aparell.

Com a nom del peu del tronc d'una planta (des d'on es restringí al sentit cabdal del nostre cep modern) cepo va existir també en castellà arcaic, en Berceo, i en el *Libro de Alexandre* (O, 2391b = P *cepa*); en castellà normal posterior això va passar a *cepa* però sobrevis a Lleó i Galícia, i, especialitzat en el de la vinya, a Múrcia, a la Llitàra aragonesa i s'estén en aquesta forma fins als parlars mixtos de l'Isàvena: *es épos estos* 'aquests ceps de vinya' a Roda (1957); també el veiem en un altre passatge del *Libro de Alex.*: «semejavan majuelos de cepos arrancados»

(2070c). En català es documenta des dels *Costums de Tortosa*: «si algun cep, figuera, olivera o altre arbre se morrà» (III, ix, 14); «ella anys havia / --- quaranta y més: / la que tal és, / ja poch conceb; / com qui vell cep / empeltar vol: / tart n'ha mallol», JRoig (*Spill*, 4482); «lo sep o parra o raymera: haec vitis», «seps baixos: vites humiles --- seps que estan alts ab perxes, posats com a forques: vites jugatae», OPou (*ThPu.*, 63).

Altres accs. 'Peu de l'enclusa' en inventaris de 1410 i 1413, *DAG*. 'Culata d'escopeta' avui a Sant Hilari (BDLC VII, 146), que abans fou la de l'avi de l'escopeta, espècie de vell trabuc: «un tros de planxa --- que la volia per als seps dels pedrenyals», doc. d'Organyà, a. 1573 (CaCandi, *MiHistCat.* II, 91). No és estrany, doncs, que això s'estengués també a les bombardes, com veiem per cites del *DAG*. en dos inventaris de les Drassanes, de l'any 1467 i encara «un cep de bombardada grossa» en un altre inv. del S. xv, tractat per Careta, *Barbr.*, s. v. *curenya*; d'altra banda d'ací deriva el verb *encepar* 'muntar sobre tal cep' que ell mateix ens extracta en dos coetanis «la bombardada de Sta. Eulàlia *encepada* ab son mascle» i «nou bombardes de coura entre migenceres e petites, ab vuyt mascles de coure *ensepades*»; d'ací es deriva *encep* [1575, OPou, *ThPu.*, 172] que el *DFa*. recomana com a equivalent del cast. *cureña* i que documenta el *DAG*. suficientment; car si bé és veritat que degué haver-hi també contaminació amb la família de *cevar* i el cast. *cebar*, *encepar* s'ha aplicat també a fusells i armes semblants: «aquí tens la teva arma, carregada y *encepada*: avui veurem al llop», *Mrn. Vayreda, Pany.* xxiv, 373.

En fi tenim *séps* 'classe de bolet', que entre nosaltres és sobretot un mot de Cerdanya i terres rosselloneses, des de la Baixa Cerdanya (Ger, 1935); en els boscos de l'Obaga, a Er es parla molt d'anar a *cercar séps* (que deuen ser dels bolets més importants o els de nom d'abast més ample, car hi abracen les *corrioles* o moixernons, si bé no d'altres amb més caràcter propi, com el rovelló, la murga, el peu de rata); a Èina *séps* uns bolets, negres de damunt i blancs de la cua; també a Matamala de Capcir i a la Bastida del Bulès (1959, 1969; cep «cèpe, champignon», Jampy); *cets* en el *DAG*, que dona cep (§ 6) a Sant Aniol. En terres d'Oc l'àrea continua a l'Aude (RLR v, 67), *sép* a la Vall d'Aran (JCor.), a la Vall d'Aura (Marsan, 11), en el Lavedà (*cèp* Meillon, *Gloss. Top. Cauterets*), bearn. cep «champignon, bolet comestible» (Lespy), Gers *sép* «potiron» (Cénac), land. *sèt* «bolet» (en els punts 19 i 57, de Millardet, *Phon. add.*, 613), Carcí *cét* (Lescale), Roergue cep «bolet comestible» (Vayssier, s. v. *foungé*), *sèp* o *sæt* «champignon» a l'ALF, 227.

DERIV.: *Cepa* 'soca, estirp, casta' (*DFiguera*, 1840; *Damen.*); cal dubtar molt de la insinuació del Moll que sigui manllevat del castellà (segurament inspirada en l'absència del mot a Menorca), no sols perquè ja es documenta a Sòller el 1561, i en velles cançons populars del més ranci mallorquinisme, així com usada